ADAGIORVM OPVS

DES. ERASMI ROTERODAMI, EX POSTREMA AVTORIS RECOGNITIONE.

Acceſsit huic editioni Index nouus, Lectori quæcunque notatu digna in hoc opere tractantur commonſtrans.

VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA.

LVGDVNI APVD SEBASTIANVM GRYPHIVM,

M. D. L.

R.F.
Z. 587

pecuniam Toloſſanam Delphicæ pecuniæ partem fuiſſe, Brennus enim Prauſus natione, Tectoſagis auxiliantibus Delphos incurſauerat, deinde quemadmodum refert Iuſtinus lib. 32. cum Tectoſagi ſe in antiquam patriam Toloſſam recepiſſent, peſtilentia laborare cœperunt, à qua non prius ſunt liberati, quàm aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumq́; ſacrilegio quæſitũ, in Toloſſenſem lacum mergerent, quod omne magno poſt tempore Cepio Romanus conſul abſtulit. Quod quidem ſacrilegium exitium attulit tum ipſi Cepioni, tum illius copijs. Erant autem auri pondo C X. *millia: argenti pondo quinquies decies centum millia. Scribit enim Strabo, Toloſſanos ex priuatis fortunis auxiſſe ſacram pecuniam, ut magis Deum ſibi reconciliarent. Narrantur & alia quædam hoc loco à Strabone de auro Toloſſano ex Poſidonio: uerum quoniam ad adagionis enarrationem non magnopere pertinere uidebantur, ſat habuimus locum indicaſſe. Durat hodieq́; apud uulgus hæc opinio, ut exiſtiment omneis miſere perire, quicunque à ſacris rebus non abſtinent manus uiolentas.*

Polypi caput. XCIX

Πολύποδος κεφαλή. *id eſt, Polypi caput. In hominem uarium, & in quo pariter & uitia quædam & uirtutes inuenias, cuiuſmodi Catilinam deſcribit Saluſtius. Competit & in rem ex qua non parum commoditatis capere queas, ſed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta eſt ab eius piſcis capite, quod ſicuti teſtatur Plutarchus in libello cui titulus, Quomodo ſint adoleſcẽtibus audiendi poëtæ, eſu quidem ſuauiſſimum & eſculentum, cæterum ſomnia parit triſtia ac prodigioſa. Vnde huius eſum interdicebant, ijs qui cuperent ex inſomnijs præſcire futura, quemadmodum & fabarum, ut teſtis eſt idem Plutarchus in Sympoſiacis. Proinde poëticen, Polypi caput uocat, in qua ſicuti ſunt permulta cognitu, tum iucunda, tum frugifera, ita ſunt nonnulla, niſi caueas peſtilentia. Porrò ex huiuſmodi rebus id quod ineſt commoditatis, cõueniet excerpere: quod noxium, uitare. Iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, unde poſſint aliquid ad mellificium idoneũ excerpere, nec aliud colligunt, quàm quod ſit uſui futurum. Prouerbium integre refertur apud Plutarchum hoc pacto:*

Πουλύποδος κεφαλῇ ἔνι μὲν κακόν, ἔνδε καὶ ἐσθλόν. *id eſt, In polypi capite ineſt quidem malum, ineſt & bonũ. Itidem Theognis in ſententijs de uino prædicat:*

Ἐσθλὸς καὶ κακός ἐσσι. *id eſt,* Bonum ac malum es.

Poſſet ad hanc formã torqueri fabula de haſta Achillis, quæ uulneris auxilium tulit eadem quæ uulnus inflixerat.

Aeſtate penulam deteris. C

Ἐν θέρει τὴν χλαῖναν κατατρίβεις. *id eſt, Aeſtate penulam deteris. Refertur à Zenodoto, Diogeniano, Suida. Recte dicetur in eum qui res neceſſarias temere, nec in tempore profundit, aliquando futuras uſui ſi ſeruentur. Id quod uulgò factitant adoleſcentes, qui facultate... rias ſtulte prodigunt in iuuenta, quibus ſuſtinenda fuerat imbecillitas ſenectæ. Neque male quadrabit in eos qui corporis uires in uoluptatibus fruſtra conſumunt, quas in obeundis negotijs ſerijs poſtea ſunt deſideraturi. Nam* χλαῖνα *ſumma ueſtis eſt, quæ pro tempore ſumitur ad uentos, pluuiam, frigus ue depellendum, quaſi Latine dicas penulam. Iuuenalis:*

–Et multo ſtillaret penula nimbo. *Quanquã & Latini lenæ uocabulo utũtur, pro eo quod Græci* χλαῖναν *appellant. Nonius indicat eſſe genus ueſtis militaris, quæ ſit omniũ extima, ueluti chlamys, palliũ, & penula. Apud Diogenem Laërtium tale quiddam obijcit Philemon comicus in Cratetem, quod æſtate gereret pallium craſſum, hyeme lacerã tunicam, uidelicet quo diſceret temperantiam ac tolerantiam.*

DES. ERASMI ROT. PROVERBIORVM CHILIADIS SECVNDAE CENTVRIA PRIMA.

Feſtina lente. I

Σπεῦδε βραδέως. *i. Feſtina lente. Prouerbium hoc non inuenuſtam ænigmatis ſpeciem præ ſe fert, propterea quòd conſtat ex uerbis inter ſeſe pugnãtibus. Ideoq́; referendum eſt ad eam formam quam in operis huius initio demonſtrauimus, nimirum eorum quæ per* ἐναντίωσιν, *id eſt, contrarietatem efferuntur. Quod genus eſt illud* δυσδαίμων εὐδαιμονία. *id eſt, infelix felicitas. Nec abſurde mihi coniectaſſe uideatur, ſi quis effictum exiſtimet ex eo quod eſt apud Ariſtophanem in Equitibus,* σπεῦδε ταχέως. *id eſt, Propera propere, ut alluſor quiſquis is fuit,* τὴν ἀναδίπλωσιν *in* ἐναντίωσιν *commutarit. Ad hunc autem figuræ colorem, atque ad hanc alluſionis facetiam, non mediocrem gratiam adiungit tam cõmoda, tamq́; abſoluta breuitas, quæ & ipſa uelut in gemmis, itidem & in adagijs, neſcio quo modo peculiariter decere mihi uidetur, & ad precij miraculum facere. Etenim ſi uim ac ſententiam æſtimes, quam hæc tam circuncisa uocum breuitas in ſe complectitur, quàm ſit fœcunda, quàm grauis, quàm ſalutaris, quàm ad omnem uitæ rationem late patens, profecto facile diſceſſeris in hanc ſententiam, ut in tanto prouerbiorum numero non arbitreris ullum aliud eſſe perinde dignũ, quod omnibus incidatur columnis: quod pro templorum omniũ foribus deſcribatur, & quidẽ aureis notis: quod in principalium aularũ ualuis depingatur: quod primatum inſcalpatur anulis: quod regijs in ſceptris exprimatur: denique quod omnibus ubiq; monumentis repræſentetur, propagetur, celebretur, ut quod tantopere expediat ſemper cuiuſq; obuerſari animo, quo nuſquã non occurrat oculis, nulli quidem mortalium non maximo futurum uſui, præcipue tamen principibus, & ijs quibus, ut uerbis dicam Homericis:*

Λαοί τ' ἐπιτετράφαται καὶ τόσσα μέμηλε. *id eſt,*
Commiſſi populi, ac tam multa negotia curæ.

Quandoquidem à plebeiæ ſortis hominibus, ſi quid forte ſit uel prætermiſſum ſocordia, uel admiſſum temeritate, quemadmodũ iactura leuior, ita & incommodum quod acceptum eſt, faciliore remedio ſarcitur. At uero principis uel unica ceſſatio, ſemel'ue præcipitatũ conſilium, deum immortalem, quas tempeſtates nonnunquã exciat, quantas rerũ humanarum ruinas ſecum trahit? Rurſum ſi adſit τὸ σπεύδειν βραδέως, *hoc eſt, maturitas quædam ac moderatio ſimul ex uigilantia lentitudineq́; tẽperata, ut neq; per temeritatẽ quicquã faciat pœnitendũ, neq; per ſocordiam quicquã prætereat, quod ad reipub. cõmodum pertinere uideatur, quæſo te quid eſſe poſſit hoc imperio felicius, firmius, ſtabiliusq́; quãquam hæc felicitas haudquaquam ipſis imperij terminis circumſcribitur, quin undiq; longe lateq́; ad finitimos populos dimanat, nec uſquam æque locum habet Heſiodium illud:*

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.

Proinde ſic equidem exiſtimo prouerbiũ hoc, ſi quod aliud optimo iure, βασιλικόν, *id eſt, regium appellari debere, non tantum ob eam quam modo diximus cauſam, uerumetiam quòd duobus his uitijs ingenia principũ ferè peculiariter uideantur eſſe cõfinia. Nam fortunæ fauor, rerũ affluentia, tum paratæ uoluptatum illecebræ: præterea protinus licere quicquid collubitum fuerit, denique peſtilentiſſimum*

illud

illud aſſentatorum εὖγε, ſemperq́; parati quicquid quocunque modo dictū factum'ue fuerit, arriſus, applauſus, adgratulatio: hæc inquā, atq; id genus alia, non mirū ſi quibuſdam ſocordiam concilient. Maxime ſi his omnibus fomentis ætas iuuenta cōtigerit, & huius comes rerum imperitia. At è diuerſo fit nonnunquam, ut inſitus ille principū ingenijs uigor, & impetus quidā, ut ita dixerim, leoninus, adauctus amplitudine fortunæ, excitatus rerum maximarū ſucceſſibus, inflammatus uel iracundia, uel ambitione, uel alijs huiuſmodi cupiditatibus, extimulatus cōſilijs præferocibus, tranſuerſos rapiat aliquoties, ac tum ipſos, tum omnē imperij molem in præcipitiū auferat. Quanquā ſi quidem in alterutrā partem peccandum ſit, non paulo præſtiterit, regem impendio lentum eſſe, quàm plus æquo præcipitem. Homerus Agamemnoni uitioſam quandā animi molliciē, hoc eſt, τὸ βραδέως affinxiſſe uidetur: ut eius nullum egregiū facinus adferatur, aut animoſum, niſi quum ob ereptam Chryſeidē ſtomachatur, & Achillem ſua ſpoliat Bryſeide. Rurſum Achilli parum moderatos impetus, hoc eſt, τὸ σπεύδειν, attribuit: niſi ſi cui tum σπεύδειν βραδέως uidetur cum in cōſilio diſtricto gladio regem impetiturus, à Pallade coërcetur, admonitus ut intra conuitia duntaxat indignetur. Atqui hoc ipſum erat impotētis animi, in frequenti principū cōſeſſu, tot probris, tam manifeſtis cōuitijs in eum debacchari, penes quem rerum erat ſumma. Achillē imitatus uidetur Alexander ille magnus, ac planè uicit, quippe quem eouſq; præcipitē egerit impetus animi, ut in amiciſſimos etiam ferrum deſtrinxerit. Agamemnonem Sardanapalus eſt æmulatus, ſed ita æmulatus, ut longo præceſſerit interuallo. Quin utriuſque generis innumerabiles inuenire liceat, qui uel huius inertiam, uel illius ferociā referant: perpaucos autem reperias, qui prouerbium hoc ſecuti, tempeſtiuam celeritatē cum prudenti tarditate recte miſcuerint: niſi quòd pro multis unus ſufficit, Fabius ille maximus, cui cognomē etiam additum cunctatori: qui cum ſibi laudē peperit immortalem, tum Romano imperio cunctando reſtituit rem, aliorū ducum inauſpicata celeritate iam ad extrema redactam. Itaq; non ſine cauſa uideo factum, ut hoc σπεῦδε βραδέως in tantū arriſerit duobus imperatoribus Romanis, omnium facile laudatiſſimis, Octauio Auguſto, & Tito Veſpaſiano, quorum utriq; ſingularis quædam aderat animi magnitudo, cum incredibili quadam lenitate, facilitateq́; cōiuncta: ut cum amabili morum popularitate omniū animos ſibi deuinxiſſent, nihilo ſecius tamen pari diligentia, ſi quādo res uirum poſtularet, celeriter res maximas cōfecerint. Octauius igitur hoc dicto tam impenſe delectatus eſt, quemadmodū in Noctibus Atticis lib. 10. cap. 11. narrat A. Gellius, & hunc ſecutus Macrobius Satur. lib. 6. ut nō in ſermonibus modo quotidianis crebrius uſurparet, uerum etiam epiſtolis ſuis frequenter inſereret, admonens his duabus uocibus, ut ad rem agendam adhiberetur ſimul & induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Quod quidem Gellius Latinis exiſtimat unico uerbo dici, matura. Nam maturari, quod neq; præpropere fiat, neq; ſerius quā oporteat, ſed ipſo in tēpore. In hunc ſenſum uſurpaſſe Maronem, cum ait Aeneidos lib. 1. Maturate fugam. Quanquam omnino uox hæc apud autores ſignificat idem quod feſtinare, ſed ita feſtinare, ne tempus legitimū anteuertas. Siquidem feſtinata recte dixeris etiā præpropera, maturata non dixeris. Neq; diſsident ab his quæ Suetonius tradit in huius uita: Nihil, inquiēs, minus in duce perfecto, quàm feſtinationē, temeritatemq́; cōuenire arbitrabatur. Crebro itaq; illa iactabat:

Σπεῦδε βραδέως, ἀσφαλὴς γάρ ἐστ᾽ ἀμείνων ἢ θρασὺς
Στρατηγός.

Hæc fermè Suetonius. Eſt autē uerſus trochaicus tetrameter catalecticus ex poëta quopiam, ut conijcio, decerptus, cui Cæſar de ſuo ſubiecit, στρατηγός. Cuius hæc eſt ſententia: Feſtina lente. Nam qui tuto citraq́; lapſum rem gerit, melior eſt quàm audax & confidens. Tutiora ſunt enim quæ lentis conſilijs prouidentur, quàm quæ calidis conſilijs properantur. Iam uero dictū idem Tito Veſpaſiano placuiſſe, ex antiquiſſimis illius nomiſmatis facile colligitur: quorū unum Aldus Manutius mihi ſpectandū exhibuit argenteum, ueteris, planeq́; Romanæ ſcalpturæ, quod ſibi dono miſſum aiebat à Petro Bembo patritio Veneto, iuuene cū inter primos erudito, tum omnis literariæ antiquitatis diligentiſſimo peruestigatore. Nomiſmatis character erat huiuſmodi: altera ex parte faciem Titi Veſpaſiani cum inſcriptione præfert, ex altera ancorā, cuius medium ceu temonē Delphin obuolutus complectitur. Id autē ſymboli nihil aliud ſibi uelle, quàm illud Auguſti Cæſaris dictum σπεῦδε βραδέως, indicio ſunt monumenta literarū hieroglyphicarum. Sic enim uocantur ænigmaticæ ſcalpturæ, quarum priſcis ſeculis multus fuit uſus, potiſſimū apud Aegyptios uates, ac theologos: qui nefas eſſe ducebant, ſapientiæ myſteria literis cōmunibus uulgo prophano prodere, quemadmodū nos facimus, ſed ſi quid cognitu dignum iudicaſſent, id animantium rerumq́; uariarum expreſſis figuris ita repræſentabant, ut non cuiuis ſtatim promptū eſſet conijcere: uerum ſi cui ſingularum rerum proprietates, ſi peculiaris cuiuſque animantis uis ac natura cognita, penituſq́; perſpecta fuiſſet, is demum collatis eorum ſymbolorum coniecturis, ænigma ſententiæ deprehendebat. Veluti cum Aegyptij Oſirim ſuum, quem eundem ſolem eſſe putant, ſignificare uolunt, inſcalpunt ſceptrum, inq́; eo ſpeciem exprimunt oculi, nimirum innuentes hunc deum eſſe, regaliq́; poteſtate ſublimem, cuncta deſpicere, quia ſolem Iouis oculum appellat antiquitas. Huiuſmodi fermè refert Macrobius libro Saturnalium 1. Item annum hoc modo demonſtrabant: Effingebant ſerpentem ita circumuolutum, ut caudam ore teneret inſertam, innuētes annum ſemper iiſdem uicibus temporum reciprocantibus in ſeſe recurrere. Vnde Seruius autumat apud Græcos ἐνιαυτὸν uocabulum attributum anno, atque huc reſpexiſſe Maronem, cum ait:

Atq; in ſe ſua per ueſtigia uoluitur annus.

Etiam ſi Horus Aegyptius, cuius extant duo ſuper huiuſmodi ſymbolis libri, ſerpentis ſcalptura non annū, ſed æuum repræſentari tradit: Annum autem tum Iſidis, tum Phœnicis imagine. Scripſit his de rebus Plutarchus in comment. De Oſiride, & Chæremon apud Græcos, teſtimonio Suidæ, cuius ex libris excerpta ſuſpicor ea quæ nos nuper conſpeximus huius generis monimēta, in quibus etiam hæc inerat pictura: Primo loco Circulus: deinde ancora, quam mediam, ut dixi, Delphinus obtorto corpore circumplectitur. Circulus ut indicabat interpretamentū adſcriptum, quoniam nullo finitur termino, ſempiternum innuit tempus. Ancora, quoniam nauim remoratur & alligat, ſiſtitq́;, tarditatē indicat. Delphinus, quòd hoc nullū aliud animal celerius, aut impetu perniciore, uelocitatē exprimit: quæ ſi ſcite cōnectas, efficient huiuſmodi ſententiam ἀεὶ σπεῦδε βραδέως. i. Semper feſtina lente. Porrò hoc ſcripturæ genus nō ſolum dignitatis plurimū habet, uerumetiā uoluptatis non parū, ſi quis modo rerum, ut dixi, proprietates penitus perſpectas habuerit: id quod partim contingit ſolerti contēplatione rerū, cauſarūq́; naturalium, partim liberalium cognitione diſciplinarum. Veluti ſi quis ex Ariſtotelicis lib. quos De naturali auditu inſcripſit, probe teneret analogiā quandam eſſe, & ſimilitudinē inter magnitudinē, motū, ac tēpus: nā horū triū unumquodq; pariter in eodē exiſtunt. Siquidē ut tempus adhæret motui, ita motus adhæret magnitudini. Quod in magnitudine punctū, hoc momentū in tēpore, impetus in motu (liceat enim interim ſic appellare, quod in motu minimum eſt atq; indiuiſi

indiuiſibile. neq; enim de uocibus laborandum, ſi de re conueniat.) Iam igitur ſi in recta linea magnitudinẽ conſideres, duo puncta reperies, quorũ alterum ſit initium duntaxat, alterum finis tantum, hoc eſt, unde quaſi fluit longitudo, & in quod deſinit. In eadẽ ſi motum cõſtituas, duos item reperies impetus, alterũ unde motus oritur, alterum in quem deſinit. Horũ ea ratio eſt, ut qui initium eſt, tantũ eius motus initium ſit: qui finis, tantũmodo finis. Motũ tempus neceſſario comitatur. Eſt enim huius ueluti regula, cuius naturã ſi ſeparatim contemplere, duo uides momenta (liceat enim ita loqui) alterũ temporis illius initium, alterũ finem. Rurſum autẽ, ſi in eadem linea cõſideraris, puncta magnitudinis, impetus motus, mometa temporis, quæ media intercedũt inter initiũ & finem, uides horũ uniuſcuiuſq; uelut ancipitẽ eſſe naturam. Etenim ad initiũ relata, fines ſunt: ad finẽ, initia. Proinde ubi finita erit magnitudo, ibi ſimul & finitus motus, & tempus finitũ ſit oportet. Finita eſt autẽ ea magnitudo, in quàm tale cõpetit initium, ut idem finis eſſe non poßit: talis inquã finis, ut in eundẽ nõ cadat ratio principij, id quod euenit in omnibus figuris, excepta circulari, ſeu ſphærica. Nam ut in hac nullum certũ eſt punctum, quod proprie dici queat initium, nullum item quod ita ſit finis, ut tantũ eam recipiat appellationem, ita nec momẽtum huiuſmodi ullum eſt, nec impetus. Vnde cõſequitur, ut ibi neq; finita ſit magnitudo, neq; motus finitus, neq; finitũ tempus. Rurſum ubi quodlibet magnitudinis punctum, ſimul & initium & finis eſſe poteſt, ibi magnitudinẽ infinitam eſſe neceſſe eſt. Ad eandem rationem ubi quilibet impetus uel principium motus eſſe poteſt, uel finis, illic motus uidetur infinitus. Demũ ubi quoduis momentum, ſimul uel initium temporis eſſe poteſt, uel finis, ibi tẽpus infinitum oportet eſſe. Sed infinitũ tempus, æternũ uocamus, quod quidẽ æterno reſpondet motui. Motus æternus magnitudinẽ item æternã requirit. Hæc non poſſunt cõpetere, niſi in ſphæricam, aut circularẽ magnitudinẽ. Vnde philoſophi quidã æternitatẽ mundi collegerunt, quòd animaduerterent cœli uniuerſi, ſyderũq; & ſphæricam eſſe figurã, & motum item eſſe ſphæricũ. Porrò non ſolũ in huiuſmodi magnitudinem circuli ratio quadrat, uerumetiã motus huic adhærens, circulus eſt quidam. Item tempus eum dimetiens motũ, non reſpuit appellationẽ circuli, quemadmodum teſtatur etiam Ariſtoteles 4. περὶ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως lib. Hæc igitur atq; id genus alia qui ex philoſophorũ diſciplinis perdidicerit, is facile coniectabit, quam ob rem Aegyptij circulo ſempiternum tempus exprimere uoluerint. Iam uero Delphini uim, naturamq; paucis inſpiciamus. Tradunt autores hunc incredibili uelocitate, & admirabili impetu reliquum animantium genus longo interuallo poſt ſe relinquere. Proinde Oppianus libro De naturis piſcium 2. Delphinos non quibuslibet auibus, ſed cum aquilis confert,

Ὅσον γὰρ γαμψοῖσι μετ' οἰωνοῖσιν ἄνακτες
Αἰετοὶ, ἠδὲ θήρεσσι μετ' ὠμηστῇσι λέοντες,
Ὅσον ἀριστεύουσιν ἐν ἑρπυστῆρσι δράκοντες,
Τόσον καὶ δελφῖνες ἐν ἰχθύσιν ἡγεμονῆες. id eſt,

Quippe citas quantum inter aues, inſignis honore
Regali, reliquas aquila præuertitur omneis,
Inq; feris leo crudiuoris, ſæuiq; dracones
Serpentum in genere exuperant, tantum impete Delphin
Eximius uincit regnãtes æquore piſces. Cõfert et iaculo,

Δὴ γὰρ βέλος ὥστε θάλασσαν ἵπτανται. id eſt,
Namq; per æquora lata ſagittæ More uolant.

Deniq; confert etiam uento, uel turbini potius, ac procellæ uentorum.

Ἄλλοτε δὲ βαθὺ κῦμα διαΐσσει ἴσα λαίλαπι. id eſt,
Alias aliquando per undas
Turbinis in morem diſcurrit.

Plinius lib. hiſtoriæ mundi 9. cap. 8. Ariſtotelis ſecutus ſententiam, haudquaquam ab his diſcrepantia refert, uidelicet Delphinum omnium animalium perniciſsimum eſſe: neq; id ſolum inter maritimi generis, uerumetiam uolucri quauis ocyorem, quouis acriorem telo. Singularẽ autem huius uelocitatẽ hoc potiſsimum argumento colligi, quòd cum os habeat longo diſsitum interuallo à roſtro, nempe medio penè uentre, quæ res in conſectandis piſcibus non mediocrem illi moram adferat neceſſe eſt, neq; enim niſi reſupinus atq; conuerſus corripit, tamen uix ullus eſt piſcium, qui illius effugiat celeritatem. Nec ignorat ipſe hanc naturæ dotem, ſed ueluti laudis, animi'ue cauſa certat aliquoties cum nauigijs plenis uelis euntibus. Eſt enim præcipue φιλάνθρωπος Delphin, quin & παιδεραστὴν aiunt nonnulli, & ob id capitalis eſt hoſtis Crocodili, quo nõ aliud animal infenſius homini. Itaq; non pauеſcit hominem ut alienum, uerum obuiam nauigijs uenit: alludit exultans, certat etiam & quamuis plena præterit uela. Quin etiam in mugilum uenatu apud ſtagnum Laterram magnifice declarat, quantum ualeat celeritate, quantum polleat ingenio, quantũ deniq; bene uelit homini. Iam uero quid dicam de impetu uix credibili? Siquidem ubi fame cõcitatus, fugientẽ in uada ima perſecutus piſcem, diutius ſpiritũ continuit, non aliter quàm arcu emiſſus ad reſpirandum emicat, tantaq; ui exilit, uti plerunq; uento turgentia uela nauiũ ſaltu tranſuolet. Quod igitur ſymbolum magis cõueniebat ad exprimendũ acrem illum & indomitum animi impetum, quàm Delphini? Porrò ad ſignificandã tarditatem, cunctationemq;, non male quadrabat ἐχενηῒς piſcis, quẽ Latini remorã uocant: uerum quoniã huius figura parum cognobilis uidebatur (nam præterquã quòd admodum puſillus eſt, nec ulla inſigni nota diſcernitur) magis ad id placuit ancoræ ſymbolum, quæ ſiquando periculoſe nauigatur ob uentos nimium ſecũdos, ibi curſum immoderatum nauis figit ac retinet. Itaq; dictum hoc σπεῦδε βραδέως, ex ipſis uſque priſcæ philoſophiæ myſterijs profectum apparet, unde aſcitum eſt à duobus omnium laudatiſsimis imperatoribus, ita ut alteri adagionis eſſet loco, alteri inſignium uice, utriuſque moribus ingenioq; mire quadrans. Nunc uero in Aldum Manutium Romanum, ceu tertium hæredem deuenit,

Haud equidem ſine mente reor, ſine numine diuûm.

Nam huius eadem quæ quondam Tito Veſpaſiano placuerunt, celebrantur inſignia, non notiſsima modo, uerumetiam gratiſsima quibuſcunq; ubiuis terrarũ bonæ literæ uel notæ ſunt uel charæ. Neq; uero ſymbolum hoc tum illuſtrius fuiſſe crediderim, cum inſcalptũ imperatorio nomiſmati, negotiatorum manibus terendum circunferretur, quàm nunc, cum ubiq; gentiũ, uel ultra Chriſtiani imperij terminos, unà cum omnigenis utriuſq; linguæ uoluminibus propagatur, agnoſcitur, tenetur, celebratur ab omnibus, qui liberalium ſtudiorum colunt ſacra: præſertim ijs qui faſtidita barbara iſta pinguiq; doctrina, ad ueram atq; antiquam aſpirant eruditionem, ad quam reſtituendam uir is quaſi natus, & ab ipſis, ut ita dixerim, fatis factus, ſcalptusq; uidetur: tam ardentibus uotis unum hoc optat, tam infatigabili molitur ſtudio, uſqueadeo nullũ refugit laborem, ut literaria ſupellex & integra, & ſyncera puraq; bonis ingenijs reſtituatur. Quam quidem ad rem quantum iam attulerit momẽti, tametſi fatis, penè dixerim, inuitis, res ipſa nimirũ indicat. Quod ſi pulcherrimis planeq; regijs Aldi noſtri uotis deus aliquis bonis literis amicus aſpirauerit, & ſi quẽ numina læua ſinant, intra paucos annos illud futurũ polliceor ſtudioſis, ut quicquid eſt bonorũ autorũ in quatuor linguis, Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, tũ autẽ in omni genere diſciplinarũ, id unius huius opera, & plenũ habeant & emendatũ, nullamq; iam literariæ ſupellectilis partẽ quiſquã deſideret. Quod ſimul

atque

Atq; contigerit, tum uero palàm fiet, quantum adhuc bonorum codicum in abdito ſit, uel retruſum ob negligentiã, uel ſuppreſſum quorundam ambitione, quibus hoc unum cordi eſt ut ſoli ſapere uideantur. Tum deniq; cognitum erit quàm prodigioſis mendis ſcateant autores etiam hi qui nunc ſatis emendati putantur. Cuius rei, ſi cui libebit, uelut ex deguſtatione coniecturã facere, Plinianas epiſtolas quæ propediem ex Aldina officina prodibunt in lucẽ, cum uulgatis exẽplaribus cõferat, quodq; ibi deprehenderit, idem in alijs expectet autoribus. Herculanũ mehercule facinus, ac regio quodam animo dignũ, rem tam diuinã, quaſi funditus collapſam, orbi reſtituere, latentia perueſtigare, eruere retruſa, reuocare extincta, ſarcire mutila, emendare tot modis deprauata, præcipue uulgariũ iſtorum excuſorũ uitio, quibus unius etiam aureoli lucellum antiquius eſt, quàm uel uniuerſa res literaria. Adde ijs quòd quantũlibet exaggeres eorum laudem, qui reſpub. ſua uirtute uel tuentur, uel etiam augent, in re certe prophana, tum anguſtis circũſcripta ſpatijs uerſantur. At qui literas collapſas uindicat, nam id penè difficilius quàm genuiſſe, primum rem ſacrã molitur & immortalem, tum non unius alicuius prouinciæ, ſed omniũ ubiq; gentium, omnium ſeculorum negotium agit. Poſtremo quondã principum hoc munus erat, inter quos præcipua Ptolemæi gloria. Quanquã huius bibliotheca domeſticis & anguſtis parietibus cõtinebatur. Aldus bibliothecam molitur, cuius non alia ſepta ſint quàm ipſius orbis. In hanc digreſſiunculã non abs re mihi uideor expatiatus, nempe quo ſtudioſi hoc impenſius his inſignijs & faueant, & delectẽtur, poſtea quàm cognouerint à tam inclytis autoribus fluxiſſe: præterea quid ſibi uelint, intellexerint. Deniq; cum meminerint quantum bonæ rei Delphinus ille polliceatur, ſi quis modo deus pulcherrimis conatibus dexter adfuerit. À diuerticulo repetetur fabula, ſi prius expoſuero querelam de typographis quibuſdã peſſime de re literaria merentibus. Non eſt noua querimonia, nunquã tamen iuſtior quàm hiſce temporibus, quibus hæc mihi quarta, ni fallor, parabatur editio. Ea fuit anno M. D. XXV. Venetorũ urbs multis quidem nominibus celeberrima, per Aldinã tamen officinã celebrior eſt, adeo ut quicquid librorũ iſthinc adfertur ad exteras nationes ob ciuitatis tantũ titulum ilico ſit uendibilius. Atqui eius nominis lenocinio ſordidi quidã typographi ſic abutuntur, ut uix ab ulla ciuitate nobis ueniant autores impudentius deprauati, nec ij ſanè quilibet, ſed omnium primi, uelut Ariſtoteles, M. Tullius, & Quintilianus, ne quid querar de ſacris uoluminibus. Curatum eſt legibus, ne quis conſuat calceum, ne quis faciat ſcrinium, niſi fuerit ab eius opificij ſodalitio cõprobatus, & tantos autores, quorum monumẽtis etiam religio debetur, emittunt in uulgus, adeo literarũ ignari, ut ne legere quidẽ poſſint, adeo ignaui, ut nec relegere libeat quod excuditur, adeo ſordidi, ùt citius patiantur ſex millibus mendarum oppleri bonum librũ, quàm paucis aureolis uelint conducere qui præſit caſtigationi. Nec ulli magnificentius pollicentur in titulis, quàm qui impudentiſſime deprauant omnia. Ex legum autoritate datur redibitio, ſi quis pannũ ut cocco tinctum uendiderit, ſi deprehendatur in tinctura nihil additum cocci, quin mulcta afficitur, quiſquis in huiuſmodi mercibus fucum fecit. Et lucro ſuo uel furto potius fruitur, qui eadem opera tot hominum millibus imponit? Olim & in deſcribendis libris adhibebatur religio non minor quàm nunc adhibetur in notarijs publicis ac iuratis, certe maior debebatur, nec aliunde tam prodigioſa librorũ confuſio profecta eſt, quàm quòd obſcuris quibuslibet & monachis imperitis, mox etiam mulierculis citra delectũ rei tam ſacræ tractatio cõmittebatur. At quãtulũ eſt mali, quod adfert ſcriba negligens aut indoctus, ſi conferas typographũ? Et hic oſcitant leges publicæ. Punitur, qui uendit pannũ apud Britannos tinctum, pro panno tincto apud Venetos, & audacia ſua fruitur, qui meras cruces & ingenij tormina uendit pro bonis autoribus. Dices, non eſt uenditoris emptori præſtare quoduis uitium. Certe hic debebat eſſe, ſi titulus promittit exactam diligentiam, & liber ſcatet mendis. Et ſunt errata quæ nec ab eruditis ſtatim deprehendũtur. Iam typographorum innumerabilis turba confundit omnia præſertim apud Germanos. Non licet cuiuis piſtorẽ eſſe, Typographia quæſtus eſt nulli mortaliũ interdictus. Nec tutum eſt quiduis pingere aut loqui, at quãuis materiã excudere fas eſt. Vbi terrarum non uolitant nouorũ libellorum examina? Quorũ ſi ſinguli adferrent aliquid ſcitu dignũ, tamen ipſa turba ſtudijs uehementer officeret, uel ipſa ſatietate, quæ bonis in rebus eſt multo pernicioſiſſima, uel hoc ipſo, quòd his uelut illecebris animi hominũ natura apſicori, & nouarũ rerum auidi, ſeuocẽtur à lectione ueterũ ſcriptorũ, quibus nihil melius proferri poteſt, etiã ſi non inficior à neotericis aliquid inueniri poſſe quod illos fugerit. Exiſtere poteſt, uerbi cauſa, qui doceat aliquid quod latuerit Ariſtotelẽ: nullum tamen arbitror exoriturũ qui philoſophiæ corpus tradat abſolutius quã ille tradidit. Sic erit fortaſſis qui in lib. ſacris uideat quædã quæ fefellerint Chryſoſtomũ aut Hieronymũ: at nõ arbitror fore qui in ſumma præſtet, quod illi præſtiterũt. Nunc illis propemodũ antiquatis, omnibus omniũ nænijs terimus horas, negligũtur interim honeſtæ diſciplinæ cum ſuis autoribus, collabitur autoritas ſenatuũ, conciliorũ, ſcholarũ, iureconſultorum ac theologorũ. Quòd ſi res pergat quà cœpit, futurum eſt ut ſumma rerũ ad paucos redacta, barbarica quædã tyrannis ſit apud nos, qualis eſt apud Turcas. Vnius aut paucorum libidini parebunt omnia, nec erunt politiæ ciuilis ulla ueſtigia, ſed militari uiolentia gubernabuntur uniuerſa. Iacebunt omnes honeſtæ diſciplinæ, lex una uigebit, ſic uult ὁ κοσμοκράτωρ. Religionis antiſtites aut nullo erũt in precio, aut ſi quid habebunt opũ dignitatiſ'ue, id totũ ſeruiet ijs, quorũ non iudicio, ſed nutu ac renutu temperabũtur omnia. Quanto melius cõſuleretur rebus humanis, ſi quẽadmodum in elemẽtis mundi alia ab alijs ſic temperãtur, ut æterno fœdere cõſiſtant omnia: ſic in republica ſua cuiq; legitima maneret autoritas, populo tribueretur quod æquum eſt, ſenatui ac magiſtratui tantũ cõcederetur, quantũ eruditio, leges & æquitas pateretur, epiſcopis ac ſacerdotib. ſuus maneret honos. Nec monachis negaretur quod debetur. Horũ omnium concors diſcordia, & eodẽ tendens uarietas, longe fidelius ſeruaret reipub. ſtatũ, quã nunc dum quiſq; ad ſe rapere conatur omnia. Ne familia quidẽ poteſt cõſiſtere, niſi maritus functionis partẽ cedat uxori, ni diſcrimẽ ſit inter liberos & ſeruos, & niſi ſerui quoq; nõ pro iumentis habeãtur, ſed pro hominibus: poſtremo niſi diſcrimen ſit inter ſeruum & ſeruum, ut qui liberaliter ſeruiunt, habeantur indulgentius, ac præmiũ officiorũ expectent libertatẽ. Dicit hic aliquis: heus diuinator, qui hæc ad typographos? Quia nonnullam mali partẽ inuehit horum impunita licentia. Implent mundum libellis, non iam dicam nugalibus, quales ego forſitan ſcribo, ſed ineptis, indoctis, maledicis, famoſis, rabioſis, impijs ac ſeditioſis, & horũ turba facit, ut frugiferis etiam libellis ſuus pereat fructus. Prouolãt quidã abſq; titulis, aut titulis, quod eſt ſceleratius, fictis. Deprehẽſi reſpõdent, Detur unde alam familiã, deſinã tales libellos excudere. Aliquãto meliore fronte reſpondeat fur, impoſtor aut leno: da qui uiuã, & deſinam his artibus uti: niſi fortè grauius crimen eſt, clàm minuere rem alienã, quàm palàm eripere famã alienã, aut ſine ui ad quæſtũ abuti tuo alieno'ue corpore, quàm uitam alterius ac famam uita quoq; chariorem impetere. Sed querelæ iamdudum ſatis. Indicandũ eſt remediũ. Mitigabitur hoc malum,

ſi prin

ſi principibus ac magiſtratibus curæ fuerit, ut quantum fieri poteſt, excludantur ocioſi, quos potiſſimum bella mercenaria nobis progignunt: deinde ſi improbis, quos nec ratio nec pudor cohibet, leges oſtendant fuſtem paratum, ni ſe uerterint ad meliora: deinde conantibus ea quæ faciunt ad publicam utilitatem, ſi uiribus deſtituantur, ſuccurrant præmia, uel à principibus, uel ab epiſcopis & abbatibus, uel ex ærario publico, Nam à negotiatoribus qui ſe pleriq; mammonæ dedicarunt, fortaſſis improbum ſit tale officium exigere. Qui extructo altari ſepulchro'ue, qui ſuſpenſa tabula, aut ſtatua poſita, ſibi promittunt nomen apud poſteros, quanto uiuaciorem famam hac uia ſibi pararent. Ex multis unum exemplum proferã. Vix alius in enarrãdis ſacris uoluminibus dexterius uerſatus eſt, quã diuus Ioãnes Chryſoſtomus, nec alius ſcriptor magis accommodus his, qui ſe parant ad munus concionandi. Et ſcripſit plurima, quorũ bonam partem habemus, utcunq; uerſam, ſed pleriſq; deprauatis, nonnullis etiam admixtis, quæ nihil habẽt Chryſoſtomi. Quanta uero lux accederet ſacris ſtudijs, ſi tantus doctor totus haberetur Græcus & emẽdatus: aut certe ſic haberemus eum loquentem Latinè, quemadmodum loquitur Græce. Non hic commemorabo, quot modis pereant magnatibus pecuniæ, quantum abſumant, alea, ſcorta, compotationes, profectiones non neceſſariæ, pompæ, bella quæſita, ambitio, colax, morio, ludio: ſaltẽ ex his quæ turpiter pereunt aliquam portionem decidant uel utilitati publicæ, uel ſuæ gloriæ, uel utriq;. Aldo hæc molienti quis non fauit eruditorũ? Quis non ſuggeſſit aliquid, quod illum laboribus tantis imparem ſubleuaret? Quoties ad illum ab Hungaris ac Polonis miſſa ſunt ultro uetuſta exemplaria, non ſine honorario munere, ut ea iuſta cura publicaret orbi? Quod Aldus moliebatur apud Italos, nam ipſe conceſſit in fata, quanquam gratioſi nominis titulo adhuc commendatur officina, hoc Ioannes Frobenius molitur apud Ciſalpinos nõ minore ſtudio, quàm Aldus, nec prorſus infeliciter, ſed quod negari non poteſt, impari lucro. Si cauſam requiras, ex multis hanc unã eſſe puto, quòd non eſt idem ingeniorũ candor apud nos, qui eſt apud Italos, ſanè quod ad rem attinet literariam. nec enim uereor prædicare, quod ſum expertus. Cum apud Italos ãderẽ Prouerbiorum opus homo Batauus, quotquot illic aderant eruditi ultro ſuppeditabant autores nondũ per typographos euulgatos, quos mihi ſuſpicabantur uſui futuros, Aldus nihil habebat in theſauro ſuo, quod non cõmunicaret. Idem fecit Ioannes Laſcaris, Baptiſta Egnatius, Marcus Muſurus, Frater Vrbanus, Quorundam officium ſenſi, quos nec de facie nec de nomine nouerã. Venetiam nihil mecũ apportabam, præter cõfuſam & indigeſtam operis futuri materiã, idq; ex euulgatis duntaxat autoribus. Magna mea temeritate ſimul utriq; ſumus aggreſſi: ego ſcribere, Aldus excudere. Summa negotij intra menſes plus minus nouem confecta eſt, & interim mihi cum calculo malo nondum noto res erat. Hic mihi cogita quanta pars utilitatis abfutura fuerit, niſi docti libros manu deſcriptos ſuppeditaſſent. In his erant, opera Platonis Græca, Plutarchi uitæ, Eiuſdẽ moralia, quæ ſub finem operis mei cœpta ſunt excudi, Athenæi dipnoſophiſtæ, Aphthonius, Hermogenes cum cõmentarijs, Ariſtotelis rhetorica cum ſcholijs Gregorij Nazianzeni. Ariſtides totus cum ſcholijs, cõmentarioli in Heſiodũ ac Theocritũ, Euſtathius in totũ Homerum, Pauſanias, Pindarus cum accuratis commentarijs. Prouerbiorum collectio titulo Plutarchi, rurſus alia titulo Apoſtolij, cuius libri nobis copiam fecit Hieronymus Aleander. Erant & alia minuta, quæ uel non ſuccurrũt, uel non attinet referre. Horũ nihil adhuc fuerat typis euulgatũ. Nunc uiciſſim accipe candorẽ amici cuiuſdam Ciſalpini, quem in præcipuis habebam, nec habere deſij, quandoquidẽ amici mores noſſe oportet, non odiſſe. Cum adornarem editionem Venetam, forte uiderã apud illum Suidam, cuius margines habebant parœmias annotatas. Opus erat ingens, & erant euoluenda plurima. Cupiẽs igitur hoc laboris lucrifacere, rogaui faceret eius uoluminis copiã uel ad horas paucas, dum puer notulas in meum codicẽ tranſcriberet. Iterũ atq; iterum roganti pernegauit. Cum nullũ obteſtationis genus non admouiſſem, nec exorarem, rogabam num ipſe haberet in animo ædere prouerbia, me ceſſurum perlubenter hoc opus felicius tractaturo. Deierabat nihil eſſe tale. Quid igitur, inquam, te mouet? Tandem ueluti tormẽtis adactus faſſus eſt, hæc iam euulgari, per quæ docti hactenus fuiſſent uulgò mirãdi. Hinc illæ lachrymæ. Latitant in collegijs ac monaſterijs Germanorum, Gallorũ & Anglorum peruetuſti codices, quos exceptis paucis adeo non communicant ultro, ut rogati uel celent, uel pernegent, uel iniquo precio uendant uſum, decuplo æſtimatorũ codicum. Tandem pulchre ſeruatos uel caries tineæq; corrumpunt, uel fures auferunt. Magnates autem adeo non adiuuant ſua benignitate rem literariã, ut exiſtiment nullam pecuniam perire perditius quàm quæ in tales uſus conſumitur: neq; quicquã omnino placet illis, unde non uectigal aliquod tollitur. Quòd ſi pari candore principes Ciſalpini proſequerentur honeſta ſtudia cum Italis, Frobeniani ſerpentes non tantũ abeſſent ab opibus Delphinis Aldini. Ille lente feſtinans non minus auri ſibi peperit, quàm nominis, utroq; dignus: Frobenius dum baculũ ſemper erectum gerit, non aliò ſpectans quàm ad publicã utilitatẽ, dum à colũbina ſimplicitate nõ recedit, dum ſerpentũ prudẽtiam magis exprimit inſignijs ſuis quã factis, fama potius diues eſt quàm re. Sed digreſſionũ iam modus eſto, nunc ad adagionis enarrationẽ noſtra ſeſe referat oratio. Trifariam uti licebit prouerbio: primũ ſi quando admonebimus, diutius deliberãdum, prius quã aggrediare negotium: poſtea quàm ſtatueris, tum uelociter peragendũ, ut ad cõſultandi moram pertineat ancora, ad cõficiendi celeritatẽ Delphinus. Huc pertinet Saluſtianũ illud: Antequã incipias, conſulto, ubi cõſulueris, mature facto opus eſt. Quam ſententiã Ariſtot. recenſet 6. Moral. lib. tanquã uulgò iactatam: aiunt, inquiens, de quibus iam deliberaris, ea celeriter eſſe peragenda, cunctanter autem conſultandũ. Cuius autorẽ Biantem fuiſſe teſtatur Laërtius, qui ſolitus ſit admonere: βραδέως ἐγχειρεῖν τοῖς πραττομένοις, ὅδ' ἂν ἕλῃ, βεβαίως τηρῶντα διαμένειν. *i. Cunctanter aggrediendum negotiũ, uerum in ſuſcepto conſtanter perſeuerãdum: Nec admodum abludit hinc Mimus ille, Publianus opinor: Diu apparandum eſt bellum, ut uincas celerius. Item ille: Deliberare utilia, mora tutiſſima eſt. Adde ijs prouerbium illud* ἐν νυκτὶ βουλή. *id eſt, in nocte conſilium. Præterea Sophocleum illud in Oedipo tyranno:*

Φρονεῖν γὰρ οἱ ταχεῖς, οὐκ ἀσφαλεῖς. *id eſt,*
Periculoſa eſt præpropera prudentia.

Addendũ his illud Platonis, quod alibi citauimus. Qui plus ſatis feſtinat initio, ſerius ad finem peruenit. Paulo diuerſius eſt, ſed tamen ad hanc referendum formam, quod ait Quintilianus: Præcox illud ingeniorum genus non temere peruenire ad frugem. Et quod uulgò dicunt, qui pueri adhuc, & uelut ante tempus ſapiunt, eos in ſenectute ſtultos euadere. Quod Actius approbare uidetur, qui apud Gelliũ ait, ſibi in iuuenilibus ingenijs itidem ut in pomis immaturis placere acerbitatem: nam hæc demum matureſcere. Porrò maturitas tempeſtiuam adfert ſuauitatem, reliqua ante tempus putreſcere. Alter uſurpandi modus fuerit, cum admonebimus adfectus animi, rationis uelut habenis reprimendos eſſe, Siquidem Plato animum hominis in treis partitus parteis, rationem, iracũdiam, cõcupiſcentiam, in hoc philoſophiæ ſummam ſitam eſſe putat, ſi affectus pareant rationi non aliter

quàm

quàm regi, cui quidem ob id ipſum ſedem in cerebro, uelut in arce datam exiſtimat, Peripatetici, quorum ſignifer Ariſtoteles, affectus qui ſunt animorum impetus quidam, ceu ſtimulos quoſdã à natura datos exiſtimant, quibus ad uirtutis uſum exciteinur, quanquã reclamantibus Stoicis & nominatim Seneca in libris quos ad Neronẽ ſcripſit, de ira. Putãt enim affectus huiuſmodi non modo nihil cõducere ad uirtutem, uerumetiam officere: quanquam ne iſti quidem inficias eunt, in animo ſapientis illius quẽ imaginantur, relinqui primos impetus, anteuertere ſolitos rationi, quos funditus extirpare non queas: Verum ij, ne conſequatur aſſenſio, protinus à ratione reijciantur. Hoc innuit Homerus, cũ Iliad. primo. Pallas à tergo adſtat Achilli, iamq; manum admouentem gladio, coërcet. Igitur uiolentos illos animi motus, Delphinum recte dixeris: ancoram moderatricem ſapientiam. Seneca ſcripſit, nulli rei prodeſſe moram, niſi iracundiæ. Imò quicquid impẽſe cupimus, aut odimus, ibi ſalutaris eſt mora. Plutarchus in Apophthegmatis Romanorum narrat Athenodorũ philoſophum, cum ob ſenium impetraſſet ab Octauio Auguſto ueniam redeundi domum, admonuiſſe illum, ut ne quid iratus diceret, fæceret'ue, prius quàm uiginti quatuor Græcorũ literas apud ſe nominatim recenſuiſſet. Quo audito reſpondit, ſibi illo adhuc opus eſſe, quo diſceret & tacendi artem: atque hoc prætextu totum annum hominem apud ſe detinuit. Huc ſpectat etiam Terentianum illud: Vide ne nimium calidum hoc ſit modo. Sunt autem quædam ingenia, quibus calcaribus eſt opus: ſunt quibus freno. Proinde recte ueteres illi à Delphino ancoram complecti uoluerunt, quod oporteat alterum altero temperari, & utrunque cum altero coniungi, quo uidelicet eiuſmodi quidam animi habitus exiſtat, qualem Plato conflari putat ex muſica, gymnaſticaq;, ſi pariter exerceantur. Tertia utendi ratio fuerit, cum admonebimus in omni negotio uitandam præcipitẽ celeritatem, quod uitij quibuſdam ingenijs peculiariter inſitum eſt, ut illis in omni re quantulacunq; mora longa uideatur. Huiuſmodi feſtinationis comites eſſe ſolent, error, & pœnitentia, iuxta uerſiculum illum apud Græcos celebrem:

Προπέτεια πολλοῖς ἐστιν αἰτία κακῶν. id eſt,
Multis malorum eſt cauſa præcipitantia.

His occinendum nobile illud Catonis dictum: Sat cito, ſi ſat bene, cuius mentionem fecit diuus Hieronymus, ſcribens ad Pammachium in hæc uerba: Scitum eſt illud quoq; Catonis: Sat cito, ſi ſat bene, quod nos quondam adoleſcentuli, cum à perfecto oratore in præfatiuncula diceretur, riſimus. Meminiſſe te puto erroris mutui, cum omne Athenæum ſcholaſticorum uocibus conſonabat: Sat cito, ſi ſat bene. Hactenus Hieronymus. Quadrabit & in illos qui præproperam famam affectant, maluntq; paratam ac magnam, quàm ſolidam & perpetuam. Solent enim præcocia ſubito flacceſcere. Quod autem paulatim accreſcit durabile eſt. Horatius,

Creſcit occulto uelut arbor æuo Fama Marcelli.

Et Pindarus in Nemeis hymno 8. Αὔξεται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρον ἀΐσσει, σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερθεῖσα ἐν δικαίοις τε πρὸς ὑγρὸν αἰθέρα. id eſt, Augeſcit autem uirtus, ueluti cum arbor uirenti rore ſurgit, ſapientes inter uiros ſublata iuſtoſq;, ad liquidum æthera. In ſumma, quicunq; uel ſocordia peccant, uel immoderato impetu, ijs illud Octauij Cæſaris, σπεῦδε βραδέως, ſimul ſymbolum illud olim Titi Veſpaſiani, nunc Aldinum, oportebit in memoriam reuocare, ut Delphini atq; ancoræ meminerint.

Pedetentim. II

Κατὰ ποδὸς βάσιν, Græcis prouerbio dicitur, quod Latini reddiderunt, pedetentim, ubi quis non præcipitanter atque inconſiderate, ſed ſenſim atq; cunctanter aggreditur negotium, atq; arte rem gerit magis quàm impetu. Tranſlatũ ab his qui cautim, ac prætentantes per glaciem, locum'ue lubricum ingrediuntur. Terent. in Phorm. Dij bene uertant quod agas, pedetentim tamen. Quintilianus: At ſi quod ſecundo loco diximus, neſciet actor, quid propoſiti teſtis attulerit, paulatim, &, ut dicitur, pedetentim experietur. Alexis comœdiarum ſcriptor iam extremæ ſenectutis, quum lento inceſſu inambulans rogaretur à quodã quid ageret? κατὰ ποδὸς βάσιν, inquit, ἀποθνήσκω. id eſt, pedetentim morior. M. Tullius De officijs lib. 1. Sin minus, ſenſim erit pedetentimq; faciẽdum. Idem in oratione pro P. Quintio: Viri boni quum palàm fraudentur, quum experiundi poteſtas non eſt, timide tamen, & pedetentim iſtuc deſcendunt, ui ac neceſſitate coacti, inuiti, multis uadimonijs deſertis, ſæpe illuſi ac deſtituti. Et in Verrinis actione ſecunda, Quæ tamen à me pedetentim cauteq; dicentur.

Placide bos. III

Ἀτρέμας βοῦς. id eſt, Lente bos, ſubaudiendum, incedit, aut ſimile quippiam. Congruet in illos, qui placide ac paulatim, citraq; tumultũ, ſed tamen aſsiduitate rem conficiunt. Equorum laus eſt uelocitas. Boues non ualent celeritate, ſed uiribus & aſsiduitate pollent, non impetu. Proinde in pugna ſtataria, uel leonibus formidandum animal, & ad exhauriendos ingentes labores appoſitum. Eodem pertinet illud: Bos laſſus fortius figit pedem. In ſacris precibus, tradit Plutarchus in commentario de Oſiride & Iſide, mulieres Heleas publicis ac ſolennibus uotis ad hunc modũ ſolitas Bacchum inuocare, ut accederet βοέῳ ποδί. i. Bubulo pede: ſiue quòd huic animanti, cum ſit uiribus immenſis præditum, deinde tanta corporis mole, tamen peculiare uidetur molliter, quaſiq; pedetentim ingredi, nulloq; ſtrepitu: uel quòd bouis pedes arua calcatu reddunt meliora, quum reliquorum animantium noceant.

Tacito pede. IIII

Huic ſimillimum eſt, quod indicauit, quiſquis is fuit, certe haud quaquam indiligens ſcriptor, qui Rhetoricam Ariſtotelis exponit, ἡσύχῳ ποδί. id eſt, Tacito pede, ſeu lento pede, cum cautim ac pedetentim ad rem accedimus. Apud Latinos aliquanto ſecius uſurpatur tacito pede, pro furtim ac clanculum, ut apud Ouidium:

Tempora labuntur, tacitiſq; ſeneſcimus annis.

Id imitatus Columella in carmine:

Tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt, nulloq; ſono conuertitur annus.

Cumini ſector. V

Impendio parcus ac ſordidus, olim prouerbio κυμινοπρίστης. id eſt, Cumini ſector dicebatur. Teſtis eſt Ariſtoteles libro Moralium quarto, Τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος. id eſt, Ex hoc genere eſt Cumini ſector, & quiſquis eiuſmodi. Meminit & Theocritus Idyllio K

Κάλλιον ὦ πιμελῆτα φιλάργυρε τὼς φακὼς ἕψειν
Μὴ πιτάμῃς τὰν χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον. i.
Lenticulam coquere, paſtor tibi præſtat auare,
Ne fodias digitos, cupiens ſecuiſſe cuminum.

Scholiaſtes non diſsimulat uulgò ſic dici ſolitos, homines præter modum frugales ac parcos. Item Alexis in Philocalo apud Athenæum libro octauo:

—Ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι
Κυμινοπρίστης ὁ τρόπος ἐστί σου πάλαι. id eſt,
—Cæterum noui probe,
Cyminopriſtæ olim eſſe iam mores tibi.

Eſt autem cuminum per ſe quidem exilis herba, tum præcipue genus Aethiopicum, quod Hippocrates, autore Plinio, regium appellat; quod olim ſerebatur à male precantibus, autore Plutarcho, atque ita felicius prouenire creditum eſt. Quo magis quadrat in hos huiuſmodi cõuicium, qui ob parſimoniam